

“СИЛИВРИЯ (РИНАЧОВДЕН), КОГАТО МЛАДЕЖА СТАВА МЪЖ!”

СЛИВЕН ХРИСТОВ

Резюме: Статията „Силиврия(риначовден), когато младежа става мъж” обръща внимание на обичая „Силиврия” ритуалите, игрите и обредите свързани с риначовден, отдаване почит към едрият впрегатен добитък и завършване на коледният обреден цикъл!

Ключови думи: Силиврия, обичай, ритуал, момък, впрегатен добитък.

SILIVRII(RINACHOV DEN), WHEN THE BOY BECOMES A GROWN MEN

SLIVEN HRISTOV

Summary: The article “Silivrii (rinachovden), when the young boy becomes a grown man” focuses around the habit “Silivria” the rituals ,the games and the observance connected to rinachoveden ,honoring the cattle and ending the Christmas observance cycle!

Key words: Silivria, habit, ritual, young man, cattle.

Силиврия или риначовден, както се е среща в редица селища от Източна Стара планина или селищата на „ваяците”, етническа група, която сама по себе си е интересна и буди любопитството на редица изследователи. Първата ми среща с представители на тази етногрупа беше още в детските ми години, тогава баба ми по бащина линия от село Просеник Бургаско, при която прекарвах летните ваканции, често ме вземаше със себе си на „махала”(място където се събираха комшийки на размисъл), че на тези „махали” силно впечатление ми правеше, баба Хруши или Хриши (не съм сигурен за правописа на името) която освен, че беше най-възрастна от всички, всяваше у мен ужас с външният си вид, черните дрехи които носеше и „кичата” (женска връхна дреха при ваяците) предизвикваха в детската ми глава асоциация с образа на Баба Яга, въпреки ужаса който изпитвах от нея,

винаги я слушах с интерес. Като малак никога не съм си представял, че ще пиша на тази тема, че „ваяците” ще са обект на дисертационният ми труд. Още по малко, че тази баба Хруши или Хриши ще е оставила у мен такава дълбока следа след толкова много години да се присетя за един от нейните разкази за „силивриите”. Когато питах баба си защо баба Хруши носи толкова страшни дрехи, тя с усмивка ми отговаряше, че всички еркечлии носят такива дрехи, а тя, баба Хруши била снаха в Просеник и затова си носела еркечките дрехи. Много по-късно в годините щях да се сблъскам директно с представители на Еркеч, момчета, ергени от фолклорната група на селото от които научих много за нрава им, хората, обичаите и обредите на тази иначе малка етногрупа, оставила огромен отпечатък в оформяне на стила и характера на фолклора от Североизточна България. Силиврии или риначовден е един обред запазен до втората половина на 20 век, един празник на буйният младежки нрав, дух и воля за себедоказване. За тази обичайно обредна система разбираме вече само от разкази на по-възрастни хора от село Козичино (Еркеч) със съжаление, че те разказват за празника не като преки участници, а като пресъздаващи спомените на техните майки, баби, спомените на по-възрастни хора, които са били преки участници в празничната обредност. Силиврия е празник на младежката воля, сила, желание за доказване в обществото. Свързан с коледният празничен цикъл, силиврия е един логичен завършек на този цикъл с който, младежа разкрива ухаждането на своята любима и от тайно, то вече е явно. За първи път нейният баща разбира, че дъщеря му има ухажор в случаите когато са повече от един е ставало интересно!

Бъдещият тъст е можел да избира, повечето случаи избора на дъщеря му не е съвпадал с неговият, тогава трагедията за момичето е била неописуема и обратно, когато нейният баща одобри изборът ѝ, радостта е безгранична!

За съжаление, този празник вече не можем да се наблюдаваме на терен, поради ред причини, тази обредност е отстъпила място в празничният коледен цикъл на ваяците, поради една или друга причина за „силиврии” можем да разберем само от литературата и разкази на не преки участници в празничната обредност. Тази обредност отдавна е отстъпила на съвремието, на представата в младите хора за Рождество Христово, празник на който се

гледа не през погледа на земеделеца, ловджията, даскала, овчаря, главните действащи лица в коледните песни, а от гледна точка на консуматора. Не като човек, който създава придобивки, а през погледа на младеж, който консумира вече създаденото. Този празник губи своето значение още в средата на миналият век. С масовата колективизация, изземването на добитъка, стопанствата остават без волове, едър впрегатен добитък, което от една страна започва да измества акцента от обредността в празника.

„Това е празник за добитъка. Явява се продължение на Коледните празници. Срещу 15 януари всички момчета-коледари се събират отново у станиника. Пет до късно и с хоро, начело с гайдарджията, излизат от дома му. Разделят се на групи и тръгват по къщите. Всяка група обхожда домовете, в които е пяла на Коледа. Почистват воловете, изхвърлят боклука от хлявовете (обора). Еркечани са привързани към добитъка и на този ден е изразена почитта им към работния добитък – воловете.”¹

Постепенно с липсата на едър впрегатен добитък, ролята и значението на тази сакрална обредност, когато младежа става мъж се губи, тънката линия на социализация, привличане към трудови навици, израстване в социалната йерархия на групата започва да губи смисъл и значение. Момъка трябва да търси друг начин с който да привлече внимание върху себе си, момента в който се е приемал за задължителен етап от неговото социализиране го няма. Коледният цикъл осиротява, няма я борбата за надмощие между горна и долна махала, няма го онова весели. Само консервативният дух на еркечлии, тяхната непримиримост за налагане на норми в поведението им, успява да съхрани елементи от тази обредност и макар в не пълен вид, тази обредност е запазена и до днес. Силиврий си остава и до днес, празника на работния добитък. Въпреки, че впрегатният добитък е заменен от модерна техника, младежите от Еркеч, (за да няма объркване у читателя с Козичино и Еркеч са едно и също село, старото име на Козичино е Еркеч, самите те се именуват, еркечлии и затова в повечето случаи в литературата се срещат така. Затова и аз си позволявам да ги наричам еркечлии, еркечани и т.н.)

---

¹ „Под небето на Еркеч”, Кънева, С. Бургас 2009, с. 26

по един осъвременен начин отбелязват риначовден, макар загубил своят облик от миналото „силиврии” си остава празник на почит. С който младежа става мъж, макар и загубена ролята на добитъка в обряда, младежите умело заместват общо селското веселие със семеен кръг и домашен уют.

„И независимо от факта, че в Еркеч фолклора и в частност хората и игрите са се запазили в по-чист автентичен (старинен) вид, което пък се дължи на липсата на чуждо влияние от страна на преселници, танците на еркечани са претърпели своята еволюция по отношение на различните изследвани компоненти.”²

С този цитат от книгата на гл. ас. д-р Димо Енев „Непознатият Еркеч-пътят от младежката задявка до сватбата” стр. 68 се доказва, че консервативният дух на еркечлии, запазва традицията на тази етногрупа и до днес далеч от външно влияние, всички изследователи на тази проблематика са единодушни в заключенията си, те са консервативна група без намеса на външно влияние, група изолирана в себе си и от външни фактори. Липсата на външно влияние до голяма степен е съхранила фолклора на еркечлии и до наши дни, макар в леко видоизменен вид. Ние съвременните изследователи на този регион намираме зрънце, което да посеем в академичните среди и с това да подсилим интереса на следовниците ни да търсят, нови и нови, неоткрити хоризонти на фолклорното изкуство на тази етногрупа,

това потвърждава и д-р Ивайло Иванов в рецензията на Студентските фолклорни експедиции на студенти от специалност „Хореография“ на ВСУ „Черноризец Храбър“: *„Резултатът от изучаването на традиционната култура в най-висока степен зависи от неговият начален етап – теренното изследване.”³*

---

²„Непознатият Еркеч-пътят от младежката задявка до сватбата” Енев, Д. АМТНН „проф.Асен Диамандиев” – Пловдив, 2019, с. 68

³„Студентски фолклорни експедиции от „Мечкарите“ на с. Гиген до „Паликош“ в с. Граматиково“ ВСУ „Черноризец Храбър“. Славена Варна 2019, ISBN 978-619-190-137-1, с.4

*„За да можем правилно да разберем и оценим съвременния фолклор, трябва предварително да осветлим няколко важни теоретични въпроса. Новите фолклорни произведения се явиха в епоха, когато бяхме свикнали да говорим само за упадък на народното творчество. В това отношение отдавна се чуваха у нас и в чужбина гласове, че то е на изчезване, че съвременната цивилизация с нейната масова литература, с бързо популяризиращата се музика, с все повече ширещата се грамотност, с могъщата индустриализация и огромна техника, която измества народното приложно изкуство, завладява селото, изменя коренно неговият икономически и културен облик, унищожават старите патриархални форми във всички области на живота.“*⁴

Констатациите направени от П. Динков в неговият труд, спокойно могат да бъдат отнесени до съвремието, а защо не и за в бъдеще. Едва ли тази проблематика ще намери своето решение, винаги пред изследователите ще се открива по нещо ново, нещо забравено и възстановено, през призмата на съвременността, съвременната нужда от претворяване на даден празник или ритуал, обред и т.н.

В конкретния случай риначовден или „силиврии“ е загубил голяма част от колорита и реквизита си и въпреки всичките повратности си остава тачен и празнуван в Еркеч. Реквизита в даденият случай е неразривна част от обичая, вилата или лопатата са помощно средство, без което момъка не може да осъществи трудовият процес заложен в празничната обредност на ритуала свързана с риначовден. В своя публикация „Реквизита и неговото място в българският народен танц“ гл.ас. д-р Стефан Йорданов, засяга темата за използването на реквизита в сценично разработените танци

*„В нашият случай ще разгледаме реквизита като част от българския народен танц. Танцът е един постоянен спътник на човека. Той присъства от най-древни времена в неговия живот, в трудовата му дейност, в многобройните сложни обреди, предхожда ловните и военни подвизи, изразява преживяната радост, любов, мъка и т.н.“*⁵

---

⁴ „Български фолклор“, Динков, П. София 1980, с.20

⁵ „Реквизита и неговото място в българският народен танц“, Списание „Музикални Хоризонти“, Йорданов, С. СБМТД год. XLVIII бр.6, 2014, ISSN 1310-0076 с. 23 и 24

С така направените заключения стигаме до извода, че дори и отпаднал от обредността поради повратности на времето, реквизита в „силиврии” може да бъде сценично пресъздаден, като по този начин подсили влиянието на действието в танца. В конкретния случай от празника е останала само онази тържествена част, частта в която двете коледарски куди се съревновават за надмощие една над друга под зоркият поглед на по-възрастните участници в ритуала и макар не преки участници в него, те всички допринасят за неговото развитие и съхранение. Да се върнем в ритуално обредната система на обичая „силиврии” или момента в който младежа става мъж!

Да си припомним, как протича целият празничен цикъл, няма да засягам подготовката и коледната обредност, а само момента в който младежа разкриват намеренията си пред бащата на своята избраница. На риначовден „силиврии” младежите от кудата се разпределят на по-малки групи от по пет, шест човека, задължително придружавани от гайдар отиват в предварително уговорена къща с моми. В групата на „силивриите” задължително е и избраница на девойката, момъка, който ще поиска разрешение от баща ѝ, да му почистят хлява (обора) с воловете и ако това се случи, момците от групата се захващат с воловете, а бъдещият зет се залавя с изхвърлянето на оборската тор с две думи за него остава черната работа. Въпреки това той с охота се залавя за работата с цел доказване пред бъдещият си сродник. За мен точно това е момента на сакралното израстване, момента в който младежа се разделя с безгрижното юношество и с гордост заявява, че може да носи отговорност, може да се разчита на него, може да бъде полезен в стопанството на новите си сродници. Засвидетелства почитта и уважението си към по-възрастните от него, доказва за себе си и околните, че вече е готов да създаде свой дом и семейство. Тази ритуална обредност е намерила своето сценично прекрояване в танца „Силиврии” на Белчо Станев в него, той много умело вплита танцовата лексика от този регион, като предава един сценичен колорит от музика, песни и танцови движения, които пренасят зрителя на мегдана в Еркеч, в епоха отдавна забравена за младото поколение зрители. Друг наш класик проф. Петър Ангелов разкрива ергенската борба в танца „На мегдана” непримиримият дух на ваяците, постоянната борба за надмощие е картинно вплетена в това

танцово произведение, пред зрителите се разкрива действие от ежедневието на ваяците. Борбата за надмощие, кой младеж ще спечели сърцето на момата, кой е по-настоятелен, упорит, готов на саможертва за любимата. И прословутата женска скромност, моминският свян който не иска да нарани, който изразява своята вътрешна и външна красота с изразните средства на танца, проф. П.Ангелов е като художник на сцената, който пръска палитра от багри в това танцово произведение изградено от танцов материал от този регион, многобройни могат да бъдат примерите в творчеството на класика проф. Петър Ангелов, най-ярки от този регион са танците „Венец за Невеста”, „На мегдана”, „Танци от Голица”, „Камчийски танц” и м.н. др.

“С творческите си виждания проф. Петър Ангелов разкрива пред зрителите един непознат за масовата публика район, а именно този на Източна Стара Планина, регион населен предимно с ваяци. С танцовата лексика, композиционните решения, той ни пренася на мегдана в Голица, на Лазарското сборище, на Гергьовденската поляна и т.н.”⁶

В заключение мога да добавя, че фолклорното ни танцово изкуство се е развило благодарение на всеотдайният труд на класиците в българската народна хореография, класици от които ние, младото поколение хореографи черпим опит, познания и сведения за теренни проучвания направени от тях.

В този смисъл доц. д-р Кърджиева отразява в свое изследване, че *„Хореографското изкуство претърпява постоянни изменения и еволюира. Този процес на бърза адаптация показва, че е „отворена” система, предлагаща възможност за изразяване и изобразяване на процесите в глобалния мир.“⁷*

Теренните проучвания в нашият случай са непълни, неточни, защото го няма информатора от първо лице, няма го участника в мегданското хоро и веселие, няма го пряко засегнатият младеж, който иска да се докаже като мъж, няма я тази обредност, която е крепила групата, общността, социума в едно цяло.

---

⁶“Творческият процес в хореографското изкуство на фолклорна основа“, Кърджиева, М. ВСУ „Черноризец Храбър“ Университетско издателство, 2015, ISBN 978-954-715-639-5

⁷“Живот с душата на танца“, Кърджиева, М., Ангелов, П.. ВСУ „Черноризец Храбър“ Университетско издателство, 2015, ISBN 978-954-715-643-2

Според д-р Сетфан Йорданов..... „огромно значение имат българските народни танци за нашето национално наследство, което ще остане за идните поколения. Те са един неизчерпаем и непресъхващ извор за творчески идеи на всички настоящи и бъдещи творци. С неотразимата си красота и разнообразие, те са основен източник от който българските хореографи създават сценични произведения...“⁸.

Наша роля е да запазим и съхраним, колкото се може повече детайли от ритуалната обредност на всеки един обичай и съпътстващите го хора и танци по нашите земи, за да ги предадем на идните поколения, а те от своя страна на следващите. Така както фолклора се е предавал през вековете.

Използвана литература:

1. „Под небето на Еркеч” –Кънева, С .Бургас 2009
2. Непознатият Еркеч-пътят от младежката задявка до сватбата” Енев, Д. АМТИИ „проф.Асен Диамандиев” – Пловдив 2019
3. „Студентски фолклорни експедиции от „Мечкарите“ на с. Гиген до „Паликош“ в с. Граматиково“ ВСУ „Черноризец Храбър“.
Издателство Славена – Варна 2019 ISBN 978-619-190-137-1
4. „Български фолклор”, Динков,П. София 1980
5. „Реквизита и неговото място в българският народен танц”, Списание „Музикални Хоризонти”, Йорданов,С. СБМТД год. XLVIII бр.6, 2014, ISSN 1310-0076 с. 23 и 24
6. “Творческият процес в хореографското изкуство на фолклорна основа“, Кърджиева, М. ВСУ „Черноризец Храбър“ Университетско издателство, 2015, ISBN 978-954-715-639-5

---

⁸ „За сценичното претворяване на българските народни танци и концерт - спектакъла „Лебедово хоро”,Йорданов,С. „Пролетни научни четени 2016“ АМТИИ „проф.Асен Диамандиев” – Пловдив, Маркос 2016, с 148

7. “Живот с душата на танца“,Кърджиева, М., Ангело, П.. ВСУ
„Черноризец Храбър“ Университетско издателство, 2015, ISBN 978-954-715-643-2

8. „За сценичното претворяване на българските народни танци и концерт - спектакъла „Лебедово хоро“,Йорданов.С, „Пролетни научни четени 2016“ АМГИИ „проф.Асен Диамандиев” – Пловдив, Маркос 2016, с от 143 до 148.